

NOGUÉ SERRANO, Neus: *La nova normativa a la butxaca. L'Ortografia catalana i la Gramàtica de la llengua catalana: principals novetats*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018. 1a reimpressió.

JOAN COSTA CARRERAS

Universitat Pompeu Fabra, Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge
joan.costa@upf.edu

Neus Nogué és una veu amb autoritat moral en l'àmbit de la reestandardització del català. L'avalen molts anys d'assessora lingüística, de formadora d'assessors lingüístics, de treballadora de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i, ara, de professora dels Estudis de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, on participa en el Postgrau en Assessorament Lingüístic i Serveis Editorials. Aquesta dilatada carrera ha donat uns quants fruits acadèmics, dels quals ara destacarem *Les principals novetats de l'Ortografia Catalana (2017) i de la Gramàtica de la Llengua Catalana (2016) de l'Institut d'Estudis Catalans* (2016). I continua donant fruits a través del seu blog «En altres paraules» (<<http://en-altres-paraules.blogspot.com/>>).

Ja han aparegut altres ressenyes de la «1a edició»¹ d'aquest llibre. Estem d'acord amb la d'Albert Pla («Explicar la norma des d'un respecte flexible i didàctic», a *Ara*, 8/9/18), que afirma que aquest llibre és «importantíssim per poder digerir el canvi substancial que suposa per a la normativa del català l'aparició, a finals del 2016, de la gramàtica de l'IEC» i que és «una altra lectura imprescindible per als professionals de la llengua». En destaca l'«utilíssim índex analític» i afirma que «reflecteix també una mirada sobre la GIEC [...] còmplice ([no] asèptica [ni] escèptica). Agradarà més i serà més útil a qui es vulgui limitar a conèixer la norma». I continua: «la professora de la UB. [...] mirant sempre de legitimar [l'autoritat de l'IEC], intenta fer-ne una lectura flexible i oberta». Entrant en un punt molt controvertit, la concordança del verb *haver-hi* amb el SN que el segueix, Pla afirma: «Nogué assegura que en català central i valencià la concordança és normativa (fins i tot això ja ho dedueixo jo en registres formals). [Nogué] relativitza [la frase de la GIEC que diu que «la manca de concordança és l'ús conso-

1. Sorprèn que en la versió del llibre que ressenyem, del juny de 2018, s'inclougi a la portada, destacat, un botó amb la inscripció «2a edició», mentre que en els crèdits hi consta que és la «primera reimpressió de la primera edició». Segons el Termcat (<<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>>), una *edició* és «qualsevol de les reproduccions successives d'una obra, feta pel mateix editor o no, quan el text ha estat revisat o modificat» i una *reimpressió* (<<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>>) és un «tiratge que pot incorporar alguna modificació menor respecte d'un tiratge precedent de la mateixa publicació». Feta una comprovació de les notes que vam anar prenent en la 1a edició, la conclusió és que se n'ha fet una «reimpressió»: si no anem errats, només s'han esmenat un error de picatge de la p. 64 i una badada de redacció de la p. 91.

lidat en els registres formals] assegurant que es tracta d'una simple constatació i que el paràgraf on apareix és de lletra menuda («prescindible per a l'aplicació de la norma») i no pot invalidar la lletra grossa precedent.»

Aprofitarem aquesta ressenya de Pla per bastir la nostra per a un públic acadèmic. Desenvoluparem el «canvi substancial» que és la GIEC, l'al·lusió a l'estructura de l'obra de Nogué i el comentari que fa de la «mirada» de la professora de la UB. Pel que fa a la innovació que és la GIEC, creiem que no podia ser d'una altra manera: l'Institut d'Estudis Catalans (*Gramàtica de la llengua catalana*, 2016: XXI) afirma que «totes les gramàtiques [...] reflecteixen l'estat de la lingüística de la seva època». Si mirem els manuals que havien intentat desenvolupar la normativa fabriana fins al 2016, no destaquen per reflectir cap teoria explícita de la lingüística. El que ha passat a l'IEC és que la «comissió de l'R+D gramatical» de la Filològica va elaborar el prototip de gramàtica aprofitant la teoria lingüística del segle XXI i els plens de la Secció i de l'IEC la van aprovar. El resultat és un producte innovador que sobrepassa, no sols els usuaris finals, sinó la majoria dels intermediaris (professorat i assessors lingüístics): hi ha actualment massa distància entre els teòrics i els parlants. ¿Havien de renunciar els elaboradors de la gramàtica al fabulós cabal de coneixements que es tenen ara de la llengua? Per tant, amb aquesta gramàtica calen obres com les de Nogué. Però, a més, seria molt convenient que la mateixa Secció Filològica publicués, com feia Pompeu Fabra o fa el mateix Termcat, el raonament que hi ha darrere, si més no, de les decisions més controvertides.

Quant a l'estructura de l'obra de Nogué, a part de l'utilíssim índex analític, l'obra consta d'una «Introducció» que situa el lector pel que fa a la GIEC, 48 de «les novetats normatives més recents» i una breu bibliografia usada per l'autora. En la introducció de 5 pàgines, l'autora parla de l'*Ortografia* i la *Gramàtica*: del contingut, de l'autoritat, dels objectius, de l'adopció d'un plantejament bàsic de diferenciació funcional i de l'alternança entre descripció i prescripció. Finalment, presenta el seu llibre: «una selecció de novetats normatives» exposades «d'una manera clara i assequible per a un públic no expert en llengua». El que hauria de ser el capítol 6 és un recull de definicions de termes lingüístics que poden ser desconeguts per al lector (on només trobem a faltar la definició de *enunciatari*, usat a la p. 119). Cada comentari acaba amb l'apartat «Potser et preguntes...», que, o anticipa respostes a possibles preguntes del lector, o el remet als apartats de la GIEC on es tracta l'aspecte comentat, amb la clara voluntat d'acostar-se al lector amb el tuteig i fer-li perdre la mandra de consultar la gramàtica.

La complicitat (no asèptica ni escèptica) de la mirada de la professora de la UB, buscant sempre legitimar la GIEC, es reflecteix en el comentari sobre la concordança de *haver-hi*. Però, malgrat la relativització de l'afirmació de la GIEC, a la pàgina 48 hi trobem escrit «Hi *ha* noms...»: ¿és una mostra de disciplina coherent amb la relativització de l'autora? També són mostres de disciplina «ha estat» (p. 13) forma prioritària per a la GIEC (§ 9.9.2), però que Nogué (<<http://en-altres-paraules.blogspot.com/search?q=sigut>>) dona com a secundà-

ria respecte de *sigut*) i «es dona» (p. 67). En canvi fa servir *esclar* (p. 90), grafia no acceptada per la GIEC (§ 22.2.2, 34.7.3c i 35.2.3), i l'interrogant inicial (pràctica «desaconsellada» per la Secció Filològica).

No podem evitar d'aturar-nos en l'afirmació nogueriana sobre la concordança de *haber-hi*. Diu a la p. 128 que «la GIEC [...] diu que “la manca de concordança és l'ús consolidat en els registres formals” [...]», assegurant que es tracta d'una simple «constatació». Si és una simple constatació o no, no depèn del text de la GIEC: és cert que la frase és una oració declarativa que estableix una identificació entre el que hi ha a l'esquerra del verb i el que hi ha a la dreta. Però en la interpretació dels textos, a més de la força locutiva, hi ha la il·locutiva: el que *vol dir* qui parla o escriu, cosa que només sap ell. Aquesta gramàtica es defineix com a descriptiva i prescriptiva, i és cert que no és fàcil saber quan passa d'una il·locutivitat a l'altra: però és evident que la descripció està al servei de la prescripció; si no, ja teníem la *Gramàtica del català contemporani* en tres volums. En tercer lloc, en tot acte de parla, hi ha la força perlocutiva: què *aconsegueix* qui parla o escriu, com *s'interpreta* el seu text. Nogué interpreta aquesta frase com un passatge descriptiu, com una mera informació. Però és igualment legítim preguntar-se *per què* i *per a què* la GIEC il·lustra el lector amb aquesta informació. Nosaltres ens inclinem a pensar que dona arguments al lector perquè decideixi si adopta la concordança o no: 'sàpigues que si fas la concordança t'inscrius en una llarga tradició ben establerta; si no la fas, te n'apartes'. Ha arribat l'hora, doncs, que parlants amb la destresa que reclamava la presidenta de la Secció Filològica a la GIEC resolguin dubtes i facin efectiva la sentència clàssica: l'ús decideix. Seria molt estrany que aquesta gramàtica, un text orientador de més de 1.400 pàgines, es dediqués a donar informacions sobrereres o curioses.

Si passem a altres aspectes concrets, comentarem el que en podríem dir dues omissions, l'una parcial i l'altra sobre una descripció-prescripció revolucionària de la GIEC. Pel que fa a la primera, en el capítol 12 Nogué aborda les orientacions sobre les preposicions *per* i *per a* davant d'infinitiu. Hauria ajudat el lector saber que, dels tres «sistemes» exposats per la GIEC, la gramàtica fa servir el «tradicional»: si qui codifica en tria un, es pot interpretar que és el que avala amb la seva pràctica. Pel que fa a la revolució a la GIEC, ens referim a una informació sobre el relatiu *què*. A la tardor de 2017 vam descobrir que la gramàtica (quadre 27.2 i § 27.4.2.3) accepta les frases *La persona amb què parlàvem coneix el teu pare*, *Li presentaré la família a què vostè al·ludeix*, *El malnom permetia destriar millor la persona de què es tractava* i *Està en pugna contra la gent amb què no fa gaire havia fet negocis*, en què els mots *persona*, *família* i *gent*, referits a persones, són antecedents del relatiu *què*. La nostra sorpresa va ser compartida, a través de comunicacions personals, per sis col·legues universitaris, entre ells Jordi Ginebra i Nogué, tots dos autors de sengles manuals divulgatius de la GIEC. El primer va admetre conèixer aquesta descripció però haver-la descartada davant del desconcert que podria causar en un lector poc format. Nogué va dir que no se n'havia adonat. No en parla en aquest llibre com tampoc, si no ens equivoquem, al seu

blog «En altres paraules» (28/10/18): cal suposar, doncs, que segueix el criteri de Ginebra de no difondre aquesta novetat. Però algú ho haurà de fer, ja que el DIEC2 escriu:

«**tot -a:** [...] 3 2 pron. [LC] Totes les persones de què es tracta. » (Ve del diccionari Fabra.)
 «**família:** 1 7 [AN] *família monoparental* Família en què només conviuen o bé el pare o bé la mare amb un o més fills.» (En aquesta frase *qui* seria agramatical.)

Malgrat les informacions discutibles i les omissions que tota obra humana conté, és evident que cal celebrar la publicació d'aquest llibre, no sols perquè va néixer de la petició d'un col·lega literari dels Estudis de Filologia Catalana de la UB que trobava molt aclaridors els comentaris de l'autora al seu blog i dignes de ser publicats com a llibre, sinó també perquè una reimpressió al cap de tres mesos indica que té un públic que l'espera.

NICOLAU D'OLWER, Lluís: *Pere Abelard. Un humanista del segle xiii*, edició a cura de Josep Batalla, Santa Coloma de Queralt: Obrador Edendum 2017; «Exemplaria Scholastica», 7.

ÓSCAR DE LA CRUZ

Universitat Autònoma de Barcelona

oscar.delacruz@uab.cat

La «nota del curador de l'edició» ens situa perfectament en els antecedents d'aquest llibre (ps. 13-16), unes circumstàncies que, en si mateixes, resulten apassionants. El llibre que el lector té a les mans és una obra inèdita del gran hellenista Nicolau d'Olwer (1888-1961), tot i ser justament més reconegut pels seus estudis medievals. Es tracta d'un manuscrit inacabat que D'Olwer hauria anat composant durant un llarg període de vint anys —segons es dedueix per l'existència de diversos estudis publicats pel mateix D'Olwer a partir de 1945. Tot i així, l'estudi sobre la biografia intel·lectual de Pere Abelard resultà finalment força avançat i només mostra la manca d'un breu capítol final i una revisió completa. El títol també és deduït entre la seva correspondència amb Rafael Tasis (p. 15), ja que l'original n'està mancat. El manuscrit mecanografiat es troba actualment dipositat a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans, després que Jordi Rubió i Balaguer i que Manuel Mundó i Marcet varen acaronar la idea de veure'l publicat, i on l'ha trobat Josep Batalla encomanat pel mateix desig. El manuscrit, doncs, ha acabat en bones mans, ja que el mateix Batalla és un bon expert en Pere Abelard, com demostra amb l'aparició del seu llibre, publicat fa més d'una dècada, *Lletres d'amor i consolació* entre Abelard i Heloïsa (Santa Coloma de Queralt: Obrador Edendum, «Exemplaria Scholastica» s.n., 2005).